

## การศึกษาชีวนิสัย และแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายสวน (*Aedes albopictus* Skuse) พาหะของโรคชิคุนกุนยา ในสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ในจังหวัดพัทลุง

สุวิษ ธรรมปาโล พ.บ. Ph.D\*, วิรัช วงศ์หิรัญรัชต์ วท.ม\*, โสภาวดี มูลเมฆ วท.ม\*, วาสนี ศรีปลั่ง วท.บ\* และ กามัล กอและ วท.บ\*

\* สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑๒ จังหวัดสงขลา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบชีวนิสัยและแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายสวนพาหะของโรคชิคุนกุนยา ในสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันได้แก่ พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกัน และควบคุมยุงพาหะ โดยแต่ละพื้นที่ได้ดำเนินการศึกษายุงลายสวนบริเวณรอบบ้าน ๒ หลังคาเรือน ในสวนยางพาราจำนวน ๒ สวนยาง และบริเวณคอกสัตว์ จำนวน ๑ คอก ทำการจับยุงตั้งแต่วันที่ ๐๖.๐๐ ถึง ๑๘.๐๐ น. แห่งละ ๑ วัน เข้าศึกษาในเดือน กันยายน ๒๕๕๒ – กันยายน ๒๕๕๔ จำนวน ๖ ครั้งห่างกัน ๒ เดือน ยุงลายสวนที่จับได้นำมาผ่าดูระยะของรังไข่ยุงตัวเมีย เพื่อศึกษาถึงอายุขัยของยุงลายสวนในพื้นที่ และได้ทำการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ของลูกน้ำยุงลายสวนบริเวณรอบบ้านและสวนยางพาราในเดือนตุลาคมและกรกฎาคม

ผลการศึกษาพบว่ายุงลายสวนที่พบ บริเวณรอบบ้านที่ตั้งในพื้นที่ราบ, พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา มีจำนวน ๑,๔๙๗ ๑,๐๒๕ และ ๑,๒๖๕ ตัวตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ พื้นที่จะมีอัตราการเข้ากัดของยุงลายสูงในฤดูฝน และต่ำในฤดูร้อนเท่ากับ ๒.๙๑๗ และ ๑.๕๔๙ ตัวต่อคนต่อชั่วโมงตามลำดับ พฤติกรรมในการออกหากินของยุงลายสวนในทั้ง ๓ พื้นที่จะมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนอายุขัยของยุงลายสวนทั้ง ๓ พื้นที่มีอายุเฉลี่ย ๑๔, ๘ และ ๘ วัน ตามลำดับ การศึกษายุงลายสวนในสวนยางพารา ในพื้นที่ราบ, พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา พบยุงลายสวนตัวเมีย จำนวน ๘๐๐, ๖๑๒ และ ๕๗๕ ตัวตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ พื้นที่จะมีอัตราการเข้ากัดของยุงลายสูงในฤดูฝนและต่ำในฤดูร้อน มีอัตราการเข้ากัด ๖.๗๒๙ และ ๐.๗๗๙ ตัวต่อคนต่อชั่วโมง ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมในการออกหากินของยุงลายสวน ในพื้นที่สวนยางพาราทั้ง ๓ พื้นที่ พบว่าไม่มีมีรูปแบบที่แน่นอน ส่วนอายุขัยของยุงลายสวนพื้นที่ราบ และพื้นที่ราบเชิงเขามีอายุเฉลี่ย มากกว่า ๑๘ วัน ส่วนพื้นที่ป่าเขามีอายุเฉลี่ย ๖-๗ วัน การศึกษายุงลายสวนบริเวณคอกสัตว์ทั้ง ๓ พื้นที่ ไม่สามารถพบยุงลายสวนที่เข้าไปกัดสัตว์ การสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายสวนบริเวณรอบบ้านที่ตั้งในพื้นที่ราบ, พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา ในฤดูฝน มีค่า House Index (HI) Container Index (CI) และ Breteau Index (BI) สูงกว่าในฤดูร้อน ประมาณ ๒-๓ เท่า ภาชนะที่พบมากในพื้นที่ราบเป็น โอ่ง, ไห พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา เป็น กะลามะพร้าว และพลาสติก ส่วนการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายสวนในสวนยางพาราที่อยู่ในพื้นที่ราบ, พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา พบว่าในฤดูฝน จำนวนภาชนะที่น้ำขังต่อสวนยางพาราที่สำรวจ เท่ากับ ๗, ๔.๖ และ ๔.๘ ขึ้น ตามลำดับในขณะที่ฤดูร้อน มีจำนวนภาชนะที่น้ำขังต่อสวนยางพาราที่สำรวจ เท่ากับ ๑.๒๕, ๑.๐๔ และ ๔.๗ ขึ้น ตามลำดับ ภาชนะที่พบมากในพื้นที่ราบ และพื้นที่เชิงเขา คือ พลาสติก และเศษพลาสติก ส่วนในพื้นที่ป่าเขา คือ จอกยางพลาสติกและจอกกะลามะพร้าว สรุป ชีวนิสัยของยุงลายสวนในพื้นที่ราบ, พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ป่าเขา ทั้งบริเวณรอบบ้านและบริเวณสวนยางพาราไม่มีความแตกต่าง แต่การออกหากินจะสอดคล้องกับพฤติกรรมของชาวสวนยางอัตราการเข้ากัดในสวนยางมากกว่าบริเวณบ้าน ส่วนแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายมีแนวโน้มของภาชนะที่เป็นพลาสติกเพิ่มมากขึ้นทั้งบริเวณรอบบ้านและในสวนยางพารา การป้องกันตนเองในขณะที่อยู่ในสวนยางพาราจึงมีความจำเป็นโดยเฉพาะในฤดูฝนที่มีความหนาแน่นของยุงลายสวนสูง และการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายสวนในสวนยางพาราเช่น พลาสติก จอกยางที่ไม่ใช้ควรมีการคว่ำ และการทำความสะอาดสวนยางพาราให้โล่งเตียนมีลมพัดโกรกอยู่เสมอจะช่วยลดความหนาแน่นของยุงลายสวนได้